

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ, РЕЛІГІЯ ТА МЕДИЦИНА В СУЧАСНУ ДОБУ

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2025 р.

УДК 2+61] (062)

Р 36

Філософія, релігія та медицина в сучасну добу: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, ПП “Видавництво “Фенікс””, 2025. – 332 с.

ISBN 978-617-8310-48-6

Редакційна колегія:

Кучин Юрій Леонідович – ректор НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Науменко Олександр Миколайович – перший проректор з науково-педагогічної роботи та післядипломної освіти НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Земсков Сергій Володимирович – проректор з наукової роботи та інновацій НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Скрипник Рімма Леонідівна – проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та європейської інтеграції НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Саган Олександр Назарович – завідувач Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, професор.

Відповідальні редактори:

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця, професор.

Шевченко Сергій Леонідович – професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. О. Богомольця.

Рецензенти:

Гаврилюк Тетяна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Сторожук Світлана Володимирівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри української філософії та культури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Затверджено до друку Вченою радою Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (протокол № 10 від 19 червня 2025 р.)

ISBN 978-617-8310-48-6

© НМУ ім. О. О. Богомольця, 2025

2. Гнатюк, О. В. (2022). Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям. Методичний посібник. Київ: ДНДІ МВС України.
3. Освітній серіал “Люди з досвідом війни. Гідність. Взаємодія”. (2023). Як спілкуватися з ветеранами. HowAreU.
4. Правозахисний центр “Принцип”. (2024). Реабілітація українських військових та ветеранів: досвід долаття несистемності. Київ: Міжнародний фонд “Відродження”.
5. American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.). Retrieved from <https://archive.org/details/APA-DSM-5>

Коршунова М. І.,

НМУ імені О. О. Богомольця,
korshunovamilenaa@gmail.com

Науковий керівник:

Нечушкіна О. В.,
 старший викладач кафедри філософії, біоетики та історії медицини
 НМУ імені О. О. Богомольця

ХАРАСМЕНТ В МЕДИЧНИХ ЗВО: ПЕРСПЕКТИВИ ЕМПІРИЧНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасний освітній простір покликаний бути не лише джерелом знань, а й безпечним середовищем для професійного та особистісного розвитку студента. Сексуалізовані коментарі, небажані доторки, недоречні жарти чи владне використання авторитету в особистих інтересах – ці форми поведінки, які залишаючись безкарними, здатні сформувати токсичну культуру замовчування та підривають довіру до академічного середовища.

Особливо гостро ця проблема постає в медичних закладах, де ієрархічна структура, патерналістський підхід та менталітет “старшого колеги” можуть маскувати порушення меж особистої гідності студентів. Через складність доведення, страх наслідків, відсутність чітких інституційних механізмів захисту студенти часто не наважуються відкрито заявити про досвід морального чи психологічного тиску. Це може створювати системну тишу навколо ситуацій, які потребують не толерування, а чіткої етичної та адміністративної реакції.

Хоча важливо зазначити, що в рамках ст. 53 Закону України “Про освіту” [4], здобувачі освіти мають право, зокрема, на: повагу людської гідності; захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу, дискримінації за будь-якими ознаками. З іншого боку ст. 54 Закону України “Про освіту” захищає аналогічні права педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників. Проте явище освітнього харасменту все одно існує в сучасному світі [1].

Освітній харасмент – поведінка учасника освітнього процесу, спрямована

на іншого учасника освітнього процесу, яка переслідує, залякує, принижує або створює небажану ситуацію в конкретному освітньому чи позаосвітньому контексті. [2].

Прояви харасменту в закладах вищої освіти можуть існувати в рамках кількох систем:

1) “викладач – здобувач освіти”: стосунки між дорослими наповнені негативними зауваженнями з приводу зовнішності, принизливими зауваженнями з приводу інтелектуальних здібностей, а компліменти принизливі. Особу піддають сексуальним домаганням і маніпулюють тим, що вона може “провалити” іспити.

2) “здобувач освіти-здобувач освіти”: сексуальні домагання включають вимогу до незайманих дівчат вступати в інтимні стосунки за примхою лідерів групи. Акти домагань включають образливі висловлювання, свист, “замикання жертви в кутку кімнати”, настроювання однолітків проти жертви і глузування. Дівчата зазнають психологічного тиску, більшість із них під впливом сторонніх змушують приєднатися до так званої “зграї” та отримати статус “своїх”. Ті, хто не підкоряється вимогам та не вступають в інтимні стосунки, зазнають тиску, що поступово переростає в цькування, булінг [3, с. 113].

Метою пілотного дослідження є опис перспектив застосування кількісних соціологічних методів збору, обробки та аналізу інформації для вивчення проблеми харасменту “викладач-здобувач освіти” в медичних ЗВО.

Методи та матеріали: Об’єктом пілотного емпіричного дослідження виступили здобувачі та здобувачки вищої медичної освіти денної форми навчання НМУ імені О.О. Богомольця (n=160). Вибіркова сукупність не є репрезентативною для всіх студентів НМУ імені О.О.Богомольця

Метод збору інформації – on-line анкетування (польовий етап – квітень-травень 2025 року). Обробка інформації здійснювалася за допомогою пакету обробки статистичних даних IBM SPSS Statistics.

Вивчення такої проблеми як прояви харасменту з боку викладача до здобувача освіти за допомогою соціологічних методів пов’язано з рядом викликів.

Делікатність досліджуваної теми ставить перед дослідником питання щодо щирості респондентів та обґрунтування методів дослідження. Виходячи з особливостей проблеми, що вивчається, досить інформативними можуть виявитися глибинні інтерв’ю. Адже застосування якісних методів збору, обробки та аналізу інформації дозволить виявити загальну картину такого явища як харасмент, концептуалізувати та інтерпретувати його. Крім того вільна бесіда дослідника з респондентом сприяє встановленню сприятливої ситуації для більш щирих відповідей на делікатні, а, можливо, і травмуючі питання, пов’язані з небажаною поведінкою сексуального характеру.

Проте для виявлення системних проблем у захисті прав студентів необхідно вивчати поширеність такого явища як харасмет та виявляти ризики небажаної поведінки сексуального характеру з боку викладачів, доцільно застосовувати кількісні методи.

Для проведення пілотного on-line опитування була розроблена анкета, яка переважно містила закриті та напівзакриті питання.

В анкетуванні взяли участь 160 студентів НМУ імені О.О.Богомольця, переважна більшість з яких жінки (80,7%) чоловіків – 19,3%. Більше половини респондентів (58,8 %) – студенти 2 курсу, 20,6% респондентів навчаються на 5 курсі, здобувачів освіти 1 курсу, які взяли участь в опитування – 8,8%, студентів 3 курсу – 5,6% та по 3,1% респондентів 4 та 6 курсів.

Респондентам було запропоновано питання про факт зіткнення з небажаною поведінкою викладача/ки або його/її висловлюваннями сексуального характеру. Більше половини респондентів (60,9%) зазначили, що не стикалися з таким явище, проте 36,0% повідомили про зіткнення з такими негативними проявами, а 3,1% відмовилися від відповіді. Двоє з респондентів, які відмовилися від відповіді на пряме питання щодо харасменту, відповіли на питання “Якщо на попереднє запитання Ви відповіли “так”, вкажіть які саме форми залицянь або недоречних дій ви спостерігали?”, ці дві відповіді були враховані під час аналізу форм прояву харасменту (див. Табл.1)

Таблиця 1

Прояви харасменту

	% від кількості респондентів, які відповіли на запитання (N= 137)	% від кількості респондентів, які стикалися з проявами харасменту (N= 59)
Невідповідні коментарі щодо зовнішності, одягу	26,3	60,1
Особисті запрошення (зустрітися поза межами університету, індивідуальні консультації)	4,4	10,2
Небажані дотики, обійми	4,4	10,2
Невербальні сигнали (підморгування, недоречна усмішка)	3,6	8,5
Інше	4,4	10,2
Не стикався	56,9	-

Переважна більшість респондентів (60,1%), які не відповіли, що не стикалися з небажаною поведінкою викладача (викладачки) або його (її) висловлюваннями сексуального характеру, серед різних проявів харасменту зазначили невідповідні коментарі щодо зовнішності, одягу. Про особисті запрошення повідомили 10,2% опитаних, а ще 10,2% відзначили, що спостерігали небажані дотики та обійми. Серед інших проявів було зазначено і “Недоречні повідомлення та реакції в соціальній мережі”.

Висновки: За результатами пілотного дослідження здобувачі освіти серед різних формах харасменту найчастіше стикаються з коментарями щодо зовнішності, одягу. При проведенні опитувань громадської думки студентів щодо таких негативних проявів (застосування кількісних методів збору, обробки та аналізу інформації) доцільно більш детально визначати у

запропонованих варіантах відповідей небажані коментарі саме сексуального характеру, щоб відділити їх від сексистських висловлювань та інших форм дискримінації. Крім того, варто дослідити і прояви недоцільної уваги сексуального характеру з боку викладачів до студентів в соціальних мережах та месенджерів.

Для вивчення даної проблеми доцільно застосовувати комплексний підхід: комбінувати кількісні та якісні соціологічні методи для ґрунтовного дослідження різних форм прояву харасменту у медичних ЗВО.

Література:

1. Про освіту: Закон України. Редакція від 16.08.2024. Відомості Верховної Ради України. 2017. No 38–39. ст. 380. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Мосейко А. Г. Проблеми харасменту у вищій освіті та засоби протидії. Матеріали III Всеукраїнського форуму ВМПЗ ДГУ. 2022. С. 26-29
3. Корсунська В. В. Харасмент в освітніх закладах. Матеріали II Всеукраїнського форуму “Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах”. 2021. С. 111–115.
4. Про освіту: Закон України. Редакція від 06.06.2024. Відомості Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

**Корчак Я. Ю., Котельницький М. С.,
Мішкурова В. Є.,**

НМУ імені О. О. Богомольця,
*email.kyy@gmail.com, max.kotelnitskiy2007@gmail.com,
michkourovaviktore@gmail.com*

Науковий керівник:

Нечушкіна О. В.,
старший викладач кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О.О.Богомольця

ЩОДО ПИТАННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ВИБІР СПЕЦІАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

За останні роки медицина в Україні зазнала чималих змін, пов'язаних з розвитком сучасних технологій і потребою в спеціалістах, що будуть вміти ними користуватись; воєнним станом і потребою в медичних працівниках на фронті; зміною умов розподілу на етапі післядипломної освіти. Ці сучасні тенденції змінюють не лише практичну сторону медицини, а й її теоретичні засади. Кожна інновація в медицині відкриває нові горизонти для наукового пізнання, змінюючи уявлення про межі медичної практики та потребу в